

י. אלעזר

ברכה חבס וספרה אחים קרובים נדחים

ציון דינבורג. הוא עובר ברפרוף על תולדות יהודי בבל, החל מן הפגישה המדינית שנתקימה בין מלך בבל לבין חזקיהו מלך יהודה ועד לתקופת השקיעה של השלטון המדיני הערבי. הסקירה מסתימת בציון כי זה שש מאות שנה שתולדות יהודי בבל לוטים בערפל.

דברי ברכה חבס, אינם דברי היסטוריון-חוקר, אשר חדר למסמכים וכתבים ראשונים ואחרונים. לא מצאנו בדברים אלה, חדירה להווי מתוך ראייה והסתכלות. הסופרת כינסה לחוברת שורה של שיחות שערכה עם אנשים שחיו במקומות שונים בעיראק, שיחות חטופות עם ילדים בבליים שפגשה בבתי-ספר שונים, לקוטי מסמכים רשמי-מבקרים שביקרו בזמן האחרון בעיראק, לרבות חילים ותירים שעברו על רגל אחת בעיראק, חטפו דיבור והאזינו לשיחה. גם דברי שליחים ציונים שביקרו אצל האחים הנדחים. צורפו למסכת זו, אך הם כמובן לא יכלו לתת בטוי נאמן לחייו, לבטוי, סבלו וזוהרו של קיבוץ יהודי זה: יהדות זו, אשר לא נתקה לעולם את קשריה עם ארץ-הקודש, יהדות זו שאף בתקופת הירידה שעברו על הארץ ויושביה — שפעו בה כחות רוחניים גדולים. מתוך יהדות בבל יצאו מדור לדור, ואף בדורות האחרונים הופיעו בשמי היהדות הזאת שרים ורוזנים ששמש יצא מסוף העולם ועד סופו. חבל שהסופרת הנכבדה לא נסתה לדפדף בספרות הרבנים, כי אז היתה מוצאת בספרות זו, חומר מגוון שהיה נותן תמונה נכונה מחייהם של יהודים קרובים ולא נדחים אלה. יהודים שלפני עשרות ומאות שנים, קימו בחלק גדול את הישוב העברי בארץ, הודות לעזרה הרוחנית והחומרית שהעניקו לו. והשפעה זו היתה השפעה הדדית לישוב ולקבוץ היושב בבבל.

חוברת דלה זו, מגלה לנו עד כמה רחוקים אלה האוחזים בקרנות המזבח, מהאחים האלה, והיא בבחינת כתב אשמה לאלה האחראים לגורל הישוב והגולה, שלא ניסו עד עתה לקרב קבוץ זה וקבוץ שני מיהדות המזרח. כוונתה של הסופרת היתה בלי ספק לטובה. היא שאפה בודאי להעלות על כתב לבטי קבוץ יהודי שאינו ידוע ואינו מוכר ליהודי אירופה. אך כדי למלא שליחות זו, חובה היא למצוא מהלכים בקרב הקבוץ הזה, ללמוד ולמוד את תולדות חייו, את אורחותיו ומנהגיו, ואז אפשר יהיה לתת בטוי נאמן למתהווה ומתרחש בתוכו.

אך מאידך, משמשת חוברת זו מוסר הסכל לנו הספרדים. כי אחרים עושים את המוטל עלינו לעשות, ומחזקת את התביעה הפנימית להתעורר ולהתעודד. יש בקרבנו צעירים מוכשרים שגילו לא מעט כשרון בכתיבה, לגשת ולהעלות בכתב את פרשת חייהם של קבוצי המזרח

ברכה חבס נתפרסמה בשנים האחרונות כמספרת-אמן הבאה לתת בטוי למתהווה ומתרחש בארץ. החל מעלית הנוער מגרמניה ועד להקמת הנקודות הישוביות האחרונות בנקודות שונות של המולדת, לכל המאורעות האלה ניתן ביטוי ברשימותיה ובספריה. כמנתח מומחה העבירה לנו הסופרת אלפי נפשות קטנות מן העליה הגרמנית, ונתנה ביטוי להלך רוחם, משברי נפשם ופרשת עלילותיהם עד כי הצליחו להאחו בקרקע המולדת, ברכה חבס ליותה את בוני „חומה ומגדל“ בשנות הדמים והציגה בפני הקורא העברי תמונות חיות מפרשת גבורתם של הכובשים. כי יעלו מתישבים לנקודות חדשות אם לון ואם לדרום, בכל מקום תפגוש את ברכה חבס הבאה להנציח בספר הזכרון את פרשת עלילות הגבורה של חלוצים נאמנים.

בשנות המלחמה פנתה ברכה חבס לנתיב אחר. היא קבלה עליה לתאר את סבלות בני הגולה הדוויה. מפי עדי ראייה שהצליחו להגאל ולעלות לארץ, שאבה חומר על תועבות הגויים באחינו. על לבטים של מליונים פליטים מהם ועל אודים מוצלים שהגיעו ארצה. ברכה חבס אספה דמעה לדמעה, ליקטה אוד מוצל וצרפה אותו לאוד שני, כרכה קרעי מגילות, טפלה ביד ענוגה בדפים שרופים וכלם יחד הפכו והיו לקינה אחת גדולה, קינה מרה על חורבן היהדות באירופה המנואצת. קינה המגלה את חרפת העולם המתעלם מסבל אחינו. דבריהם הקורעים לבבות ישמשו אות קץ על מצח התולדה בכללה.

ומצרה לנחמה: ברכה עזבה את גיא הדמים ונטתה הרחק-הרחק לדרום-מזרח, ליהודי „בבל“. קבוץ של יהודים זה המתגורר במרחק של 12 שעות נסיעה באוטובוס מהגבול הצפוני של הארץ, זכה לתיאור בחוברת מיוחדת בשם „אחים קרובים נדחים“¹. אך הפעם עלינו לציין בצער, כי לא עלה הדבר בידה של הסופרת הנכבדה למלא את חובתה. יהודי מא"י המכיר את יהודי בבל (עיראק), את עברם המזהיר ופרשת חייהם בהווה, יסיק עד מהרה כי הסופרת הפורה הזאת רחוקה מלהכיר את חיי הקבוץ הזה. ברכה המעפילה הכובשת, ברכה השרה את שירת הקרקע, ברכה המקוננת את שבר ישראל, ניסתה לחדור לעולם המזרח, לדלות ממנו פנינים, אך לא הגיעה למטרתה. וכך יצאה מעטה חוברת דלה שאינה הולמת קבוץ יהודי זה.

בפתח החוברת נתפרסמו דברי הקדמה ממר בן-

(1) „אחים קרובים נדחים“ ספריה „מן המוקד“

בגולה ובארץ. צעירים אלה צריכים לקבל עליהם לצאת לארצות שמשם עלו ולהביא לאחיהם בגולה את ברכת הארץ. אם בדרך זו נלך — בטוחנו כי לא ירחקו הימים וצעירי המסתורין העוטה את יהדות המזרח, יעלם ואחים רחוקים יהפכו ויהיו לקרובים.